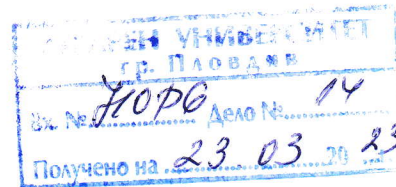

СТАНОВИЩЕ

Върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен доктор по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8. Икономика, научна специалност: Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли).

Автор на дисертационния труд: Атидже Байрямова Алиева-Вели – докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет – Пловдив, в съответствие с чл. 30 (3) от ППЗРАСБ и чл. 49 (3) от ППЗРАСАУ.

Тема на дисертационния труд: Роля на общата селскостопанска политика за насърчаване на иновационния процес в земеделието

Изготвил становището: доц.д-р Тони Богданова Михова – Технически университет – София, филиал Пловдив

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.8. Икономика

Научна специалност: Икономика и управление

Определен за член на научното жури със Заповед на Ректора на АУ – РД-16-1313 от 19.12.2022 г.

I. Актуалност на проблема

Важното значение на земеделието като национален отрасъл за развитието на икономиката предопределя като водещ подхода за устойчиво развитие на земеделските стопанства. Основната идея на този подход е чрез неговото прилагане да се осигури баланс между нарастващите потребности на населението от аграрни стоки и услуги, от една страна и ограничените производствени фактори, от друга страна. Това предполага нов начин на мислене на аграрния мениджмънт при организирането на производството на аграрни стоки и услуги.

Каква е ситуацията в последните години в страната? В България, по-голямата част от стопанствата са малки структури, които се характеризират с консервативно управление от страна на фермерите. Сравнително малка част от тези стопанства се ръководят от млади хора, които са носители на иновативното развитие на земеделския сектор, на базата на условията на Общата селскостопанска политика (ОСП), които тя предоставя за развитие на иновационния процес. Приложението на ОСП гарантира устойчивото развитие на земеделския сектор. Освен това, акцентът на новата политика на ЕС за развитие на селските райони е върху

приложението на принципите на кръговото споделяне на ресурсите и използването на био-базирани материали и технологии.

В тази връзка, темата на дисертационния труд, свързана с ролята на ОСП за насърчаване на иновационния процес в земеделието е не само актуална, но и с голямо практическо значение.

II. Цел, задачи и методи на изследването

Структурата на дисертационния труд е балансирана и включва въведение, три глави и заключение.

Тезата на дисертационния труд е, че Общата селскостопанска политика създава условия за насърчаване на иновационния процес в земеделските стопанства.

Предмет на изследването е иновационният процес в земеделските стопанства в условията на ОСП.

Обект на научното изследване са земеделските стопанства, функциониращи на територията на България.

Целта на дисертационния труд е прецизирана – да се разработи анализ на условията, които ОСП създава за протичане на иновационен процес в земеделските стопанства.

Задачите са шест, логично обвързани и решаването им създава условия за реализация на целта на изследването.

Използваните методи са системен, ситуационен, сравнителен и диагностичен анализ. Чрез статистически методи са изследвани свойствата на изучаваната съвкупност и се тестват изследователските хипотези.

Изразявам категорично мнение, че целта и задачите са формулирани кратко и ясно, методите са подбрани и използвани коректно, в съответствие с поставените задачи на изследването.

III. Онагледеност и представяне на получените резултати

Дисертационният труд е с обем от 190 страници, като изследването е онагледено с 72 фигури и 14 таблици. Направени са редица изследвания, резултатите от които са представени в отделните глави на дисертацията.

В първа глава е разгледана теорията за иновациите, като теоретична основа на същността на иновациите и иновационния процес. Направен е литературен обзор на мненията на част от изследователите на иновациите и иновационните процеси. Акцентът е върху същността на ролята на ОСП върху иновационния процес в земеделието, като е изяснена е основната идея, която стои зад ОСП, политиките, които тя включва както и инструментите за влияние на сектора. Детайлно са разгледани Първи и Втори стълб на ОПС и тяхното институционално влияние върху развитието на земеделието. В края на първа глава е обосновано

използването на методическият подход за анализ и оценка на влиянието на ОСП върху иновационния процес в земеделските стопанства.

Оценката на влиянието на ОПС върху иновационния процес в дисертационното изследване се осъществява както на макро, така и на микро ниво. Използва се дедуктивен подход за идентифициране на закономерностите, които протичат в изследваните обекти по отношение на иновационния процес. Поради липса на достатъчно данни за състоянието на факторите, определящи иновационната активност на земеделските стопанства се използват метода на експертната оценка и анкетния метод.

Анализът на достоверността на дисертационната теза протича в два последователни етапа:

- Оценка на иновационната активност на земеделските стопанства;
- Оценка на влиянието на ОСП върху средата, в която протича иновационния процес в сектора както на ниво земеделско стопанство, така и на макро-ниво.

В глава втора на дисертационния труд се анализира влиянието на ОСП върху иновационния процес в земеделието. Оценяват се ефектите от инвестициите в иновации върху производителността, конкурентоспособността и околната среда като се поставя акцент на тези фактори, които в най-голяма степен определят динамиката и ефективността на иновационния процес в земеделието.

На базата на задълбочения анализ са формулирани изводи относно влиянието на ОСП на „входа“ на иновационния процес в българското земеделие през последните 10 години, по съществени от които са:

- България в условията на ОСП се е превърнала в експортно ориентирана държава, като държавните разходи за развитие на земеделието са се увеличили 3,3 пъти.
- Основна роля за формирането и развитието на иновационния процес в земеделието имат банковите институции.
- Приложението на био-продукти за растителна защита в рамките на 10 години са се увеличили близо 4 пъти.
- През последните 10 години средната стойност на ново закупена техника в едно стопанство се е увеличила близо 1,5 пъти.
- В условията на ОСП тежестта на постоянно заетия персонал в стопанството намалява значително, като през последните 10 години фермерите са формирали дигитални умения както и умения за управление на човешките ресурси.

Формулирани са също тако изводи относно влиянието на ОСП върху „изхода“ на иновационния процес в българското земеделие през последните 10 години, които определят био-продуктите и био-препаратите нужни за целите на фермерите, развиващи биологично производство в своите ферми като иновативни продукти за крайният потребител.

В глава трета на дисертационния труд се анализира състоянието на иновационния процес на микро-ниво и се определят нуждите на земеделските стопанства за по-висока ефективност от използваните иновации в производството. Проведено е анкетно проучване, което обхваща 180 земеделски стопанства на територията на гр. Пловдив, гр. Пазарджик, гр. Сливен, гр. Хасково, гр. Кърджали и гр. Ямбол. Периодът на провеждане на анкетното проучване е от 10.02 до 30.05. 2022 год. Целта на анкетното проучване е събиране на информация относно състоянието на иновационния процес в земеделските стопанства. Резултатите са представени ясно и точно и са онагледени с фигури и диаграми.

На база анализа на резултатите от изследването са формулирани изводи относно иновациите на входа и изхода на системата „земеделско стопанство“, по-важни от които са:

- Основно фермерите залагат на иновации, които са природосъобразни продукти, което показва, че те припознават екологосъобразността и здравословния аспект на продуктите като източник на иновация, която има стойност на пазара.
- Фермерите са променили своя бизнес модел, в резултат от прилагането на ОСП.
- В 56% от земеделските стопанства, инвестициите се увеличават през последните години.
- ОСП има решаваща роля при придобиването на нови активи в земеделските стопанства.

Анализът на получените резултати показва, че са направени голям брой изследвания, които са лично дело на докторанта и формират основния принос в дисертационния труд.

Оценявам високо начина на представяне на резултатите в дисертационния труд – ясно, точно, с категорично изразена авторова позиция и много добра онагледеност с графики, таблици и фигури, което допринася за по-доброто възприемане на резултатите от изследванията.

IV. Използвана литература

За разработване и написване на дисертационния труд са използвани 207 литературни източници, от които 97 са от чуждестранни автори. Прави впечатление, че са използвани актуални данни на МЗХГ, дирекция „Агростатистика“, дирекция „Развитие на селските райони“, дирекция „Компесаторни мерки“, данни, поместени в Аграрния доклад на МЗХГ, данни на Евростат и системата на земеделска счетоводна информация както и редица нормативни документи на Европейската комисия и Република България. Основна част от информацията е набрана чрез анкети сред земеделски производители, стопанисващи земеделски стопанства.

Прегледът на литературните източници показва, че докторантката удачно е подбрала необходимата литература – съществено условие за успешно реализиране на изследователските цели.

Изразявам категорично мнение, че Атидже Алиева-Вели е запозната с проблематиката на дисертационния труд и е наясно със съвременното ѝ състояние.

V. Приноси на дисертационния труд

Приемам направената справка за приносите на дисертационния труд, като ги класифицирам по следния начин:

Научни приноси

1. Изяснена специфичността на иновациите и тяхната роля в управлението на земеделските стопанства.
2. Разработена е концептуална рамка за оценка на иновационния процес в земеделските стопанства и за оценка на влиянието на ОСП върху този процес.

Научно-приложни приноси

1. Анализирано и оценено е влиянието на ОСП върху иновационния процес в земеделските стопанства.
2. Предложени са конкретни препоръки за подобряване на приложението на ОСП в процеса на насърчаване на иновационните процеси в земеделските стопанства.

VI. Критични бележки и въпроси

Дисертационният труд представлява задълбочено изследване на ролята на общата селскостопанска политика за насърчаване на иновационния процес в земеделието, в което са изпълнени поставените от докторантът цел и задачи.

Препоръчвам резултатите от изследването да бъдат популяризирани сред земеделските стопанства под формата на семинари, кръгли маси, срещи с фермери, с цел информиране за резултатите от изследването и точно за възможностите за иновации в условията на ОСП.

Препоръчително е така също, докторантът да проследи в продългосрочен период, в бъдещи изследвания, практиката на земеделските стопанства и да изследва и анализира трудностите и причините при иновационния процес в сектора.

VII. Публикувани статии

Публикувани са три самостоятелни статии, които са свързани с работата по дисертационния труд. Авторефератът е разработен в съответствие с изискванията и отговаря на изложението на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд е напълно завършено научно изследване. Въз основа на научените и приложени от докторанта различни методи на изследване представения материал отговаря на дисертационен труд и на изискванията на ЗРАСРБ и правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на Атидже Байрямова Алиева-Вели образователната и научна степен **ДОКТОР** по научна специалност Организация и управление на производството (селскостопанство и подотрасли).

15.02.2023 г.

Изготвил становището:

/доц.д-р Тони Михова /

